

Városrész — csákányra éretten

Egy ház kis híján összerokadt, ön-maga s az idő súlyától.

Falait naponta rázkódtatták villamosok, teherautók. Elkerülendő a szerencsétlenséget, időben rázabadtították a bontók csákányos, lapátos hadát. Miután eltakarították a törmelékkel, helyére összerakható elemekből ABC-üzlet került. Színes fénybetűi barátságosan világítanak a párás, hideg sötétségbe.

Szemben, az Állami Áruház árkádjai alatt, munkából érkezők korzóznak, ismerősök állnak meg rövid referére. A közeli KERAVILL-kiraklatban tévékészülék, s a közvetítés: a Budapesti Honvéd és az Újpesti Dózsa rangadója. A nézők a lila-fehér, hazai színekért szorítanak...

December elseje van, Újpesten, 1971-ben.

Ki mit tud?

— Hírneves sarok ez itt, az Árpád és a Bajcsy-Zsilinszky út kereszteződésében — mondta Somosi József, a tanács elnökhelyettese. — Ha esik, ha fúj, nyári melegben, téli fagyban, mindig talál közönséget, beszélgetőket. Az idegen forgolódik ott egy keveset és sok mindent megtud a kerületünkről.

Valóban. Nem zavarta a metsző szél a két asszonyt sem, aki családi titkokat, anyós-ügyeket pletykázott — huszonhárom percen keresztül. Koppattas télikabátban, szivarcsutkával a szájában idős ember dohogott, sűrűn pislogva a szemközi üzlet felé: „Sorban állnak. Valamikor ingyen levesre vártak. Most meg szerencsétlen, akinek nem jut banán.”

Fiatalok, fiúk, lányok a beatzenéről vitatkoztak, lassan tovasodródva a járdán. A bútorrészlegnél megálltak. — Idess' (jelentése: ide süss, ide nézz), ilyen lesz az uszoda meg a fürdő — mutatott egyikük a kiraklatban levő makettre.

— Hiszem, ha elkészül.

— Igazán, már alapozzák. Aztán lebontják itt az egész környéket és helyébe új városrészt építenek.

— Nehogy úgy legyen — hangzott a kétkedés.

— De. Valami idegen szóval mondják. Resukció...

— Rekonstrukció, te lüke, még ezt sem tudod?

Az ABC-üzlet utcai frontján árulták a banánt. Kis időre megakadt a művelet, mert a kiszolgáló rosszul számolt. A vevő, középkorú, kendős asszony, előcitolta a vezetőt. Miután rendeződött az ügy, a nyomába eredtem.

— Mit tud a rekonstrukcióról?

— Nem sokat. Ezt a belső részt szánják. Szerencsés, aki itt él, mert új lakást kap. Én pedig maradok a

fiammal a szoba-konyhában. Mesz-szebb lakunk innen.

Ragaszkodás Újpesthez

Emeletes ház az Árpád úton. Ügyvédi munkaközösség dolgozik benne, s vagy kilenc családnak nyújt otthont. Az egyik Szoták Józseféké. A férfi nyugdíjas, az asszony művezető az Izzóban. Nagylányuk kezdő technikus.

— Néhány éve felújítottuk a lakást. A konyhából kis szobát, a kamrából fürdőszobát, teakonyhát csináltatunk. Cserépkályhát rakattunk, gázfűtésre. Esztendőkönn át gyűjtöttünk rá. Harmincötezer forintba került, s két hónapig minden csatater volt. Nehéz szívvel mennénk el innen — sorolja Szotákné, s a férje hozzáté-
szí:

— Azt is híresztelik, csak a város másik felében, Zuglóban, Óbudán tudnak lakást adni. Pedig az emberek igen ragaszkodnak Újpesthez.

S ez olyannyira igaz, hogy a kerületből kevesen járnak máshová dolgozni. Megélhetésüket az itteni gyárak adják: a Bőripari Vállalat, a Duna Cipőgyár, a Chinoin, az Egyesült Izzó, de szinte valamennyit megemlíthetnénk. Még a középiskolások, szakmunkástanulók oktatása is túlnyomórészt helyben biztosított. Úgy tűnik, egy kissé önmagába zárkózott ez a vidék. Arculatát meghatározta történelme.

A reformkor szülte e település. Kis-Megyer vagy Új-Megyer 1840-től hivatik Újpestnek, az első bíró, Lővy Izsák javaslatára. S a pionírok? Mildenberg serfőző, a bőrs Lővy-testvérek és Neuschloss fakereskedő. Ők serkentették az életet e hajdani Károlyi birtoktesten. Kocsmárosok, kereskedők, iparosok és vándormunkások voltak az őslakók. Feldolgozták a tutajon jött faanyagot, s a hajómalomban a Dunán gabonát és csontszenet őröltek.

Európában harmadikként, Pestről megépítették ide a lóvasutat, menetideje 37 perc, s az 1874-i zendülésről pedig, mint „kommün-felkelésről” cikkeztek a lapok. Munkás-önsegélyző egyesület alakult 1869-ben, zászlaja nehéz damasztból készült, színe vörös, s rajta babékoszoruban két kéz fonódott össze.

Sztrájkok, véres májusok, nyomor és szenvedés árán nőttek nagyra az ipartelepek. A század első évében már dolgozott az Izzó, amelynek laboratóriumában 1937-ben kísérleti tévéadást sugároztak. És Újpestről indult világhódító útjára egy találmány révén, a panofix...

Sok érdekesség olvasható abban a helytörténeti monográfiában, amelynek kötetei immár alig-alig lelhetők fel két esztendővel a megjelenítés

A Derkovits Ifjúsági Klub fiataljai: négyszázharmincan váltottak az idei évre látogatási jegyet

Nem konkurencia ez az ABC-üzlet az újpesti Állami Áruháznak, pedig szembenéznek egymással, de a zsúfoltságuk hasonló

Szellemtelep — így hívják a Pozsonyi úti lakótömböt, amely a régi temető helyére épült

FOTÓ: FARKAS TAMÁS

Új kocsit fürdet az új autómósó, de ha beköszönt a fagy, megint a kefe, a szivacs és a vödör következik

után. Magyarazatul szolgál ez a lokálpatriotizmusra is...

Mivé lesz a Munkásotthon?

Elfogultan álltam meg a Munkásotthon előtt. Sok-sok küzdelem színhelye, a proletár-közélet fóruma volt.

Most az építők szakszervezetének művelődési otthona, s itt található a szakmaközi bizottság is. A titkár, Papp János mondta:

— Jönnek az emberek az üzemekből, a környékről, s kérdeznak bennünket, mi lesz a sorsuk? Mikor kezdődik a bontás? Mikor az építkezés? S még tulajdonképpen semmit sem mondhatunk. Tervezzük, hogy a fő-

városi tanács végleges döntése után, talán a jövő év elején széles körű tájékoztatást tartunk, közösen a tanáccsal, a Népfronttal.

— Mi történik a Munkásotthonnal? — Még ezt sem tudjuk. Talán megmarad, és múzeum vagy nyugdíjas klub lesz belőle.

A Derkovits Ifjúsági Klub vezetője, Balázs Margit értesülése szerint há-

rom művelődési intézményt bontanak le: a Szabó Ervin Könyvtár fiókját, az Ady Endre Művelődési Házat és a Munkásotthont. Legalábbis, amikor az újonnan építendő művelődési palota terveihez szakvéleményt kértek tőle, így informálták.

— Javaslataink szerepelnek az elkészült tervtanulmányban — mondotta. Központi könyvtár, kutató- és olvasó-

szoba, klubok, szakköri, színház- és mozihelyiségek, étterem lesz az épületben. Mindez közvetlenül az uszoda, illetve a fürdő mellett.

Eddig hatvanmillió forint biztosított az építkezésre, ami korántsem elegendő. A hiányzó összeget a kerület üzemleitől várják. Ám a gondok közepette óhatatlanul felmerül a kérdés: ez az új művelődési ház lenne a legsürgősebb? Annál is inkább, mert máris hallani ellenvéleményt: először óvodákat kellene építeni, a meglevők zsúfoltak, az öreg, rossz házakban. Első legyen a gyerekek, az asszonyok gondja. Különben kimaradnak az üzemekből...

Miért

„szellemtelep”?

A bizonytalanságban még temérdek kérdés válaszra vár.

De amiben már döntés született, azt talán jobban kellene propagálni, nemkülönben az eredményeket is. A piac építése például erőteljesen halad (úgy mondják, sürgeti az észak—déli metró előkészülete), meglehet, határidő előtt sikerül átadni. A Lebstück Mária utca sarkán olasz gyártmányú kocsimosó gép kezdett dolgozni októberben. Naponta 40—45 személyautót mosnak vele, holott 80-ra terjed a kapacitás — panaszkodtak a kezelői. A drága gép jobb kihasználást érdemel. Úgy vélik, nem eléggé ismert még ez a szolgáltatás.

Már megjelentek az új lakótelepek a kerület peremén, a Pozsonyi úton, a régi temető helyén, a Fóti úton pedig az Izzó társasházai. Az előbbit a népnyelv némi elfogultsággal „szellemtelepnek” is hívja. Ide jórészt a város másik feléből költöztettek lakókat — s ez, hogy hasonlóképp járhatnak a szanálendő területeken, sokaknak üröm a megújuló Újpest felett érzett örömben.

Márpedig a felépülő házak új lakásai — megnövekedett anyagi terheikkel, másféle beosztással — nem bizonyos, hogy megfelelnek a mai szobakonyhát bérlő nyugdíjasoknak, vagy egyedül élő, gyermekeiket régen szárnyra bocsátott, idős embereknek. Számításba kell venni még azt is, hogy a város más részein szintén bontanak életveszélyes épületeket, vagy mert útjába állnak az ottani rekonstrukcióknak. Ezek lakóinak is otthont kell adni valahol — s ott lehet csak, ahol már az új házak felépültek.

A kerület vezetői azonban szeretnék megtartani legalább az itteni dinasztiákat, őslakókat. Ámbár rengeteg vitára, egyezkedésre kell a tanácsaiknak felkészülniük a lakáscsere idejére, hiszen a családok egész életrendjét szükségszerűen felbolygatják az elkövetkező évek. Nem csekélység, hogy a földszintes, rogyant viskók helyén tízemeletes lakóházak emelkednek majd ezrek és ezrek számára. Ám ha kellő tapintattal és tisztelettel munkálkodnak az arra hivatottak az emberek és a hagyományok iránt, a nagy változáson — az annál sikeresebb lesz. A megértés és a segítőkészség pedig enyhíti a közben óhatatlanul bekövetkező fájdalmakat is.

GEDE MÁRTON